

KEITÄ OVAT VAIKEASTI TYÖLLISTYVÄT JA TARVITSEVATKO HE SOSIAALISTA KUNTOUTUSTA?

Johdanto

Avoimien työmarkkinoiden ulkopuolelle jääneillä on kohonnut riski jäädä pysyvästi työmarkkinoiden marginaaliin tai ulkopuolelle ja sen kautta pysyvään tuloköyhyyteen muun muassa sosiaalisten ongelmien, sairauden tai vajaakuntoisuuden vuoksi. Pitkään kestänyt työttömyys vaikeuttaa osaltaan ammattitaidon ylläpitämistä ja uuden ammattitiedon oppimista, mikä puolestaan edelleen vaikeuttaa työttömän työllistymistä. Olennaista työttömyyden ja syrjäytymisen kytköksessä on työttömyyden kesto. Osa pitkään työttömänä olleista palaa työhön. Kolme vuotta tai pidempään työttömänä olleista yli puolella työttömyyskausi päättyi työllisyyteen, tosin mahdollisesti vasta pitkän ajan jälkeen (Aho & Koponen 2008).

Ammatillista kuntoutusta tarkastellut Karjalainen (2011) toteaa, että pitkään työttömänä olleiden kuntoutustarpeen osalta liikutaan ammatillisen ja sosiaalisen kuntoutuksen välimaastossa. Pitkään työttömänä olleilla ongelmat saattavat liittyä niin toimeentuloon, terveyteen kuin sosiaaliseen selviytymiseen. Kuntoutujat ovat eri järjestelmien välissä: kuntoutusjärjestelmä tunnistaa heidät huonosti ja kuntoutusjärjestelmän prosessit eivät tue onnistuneiden kuntoutusväylien syntymistä.

Vuoden 2006 työmarkkinatuen uudistuksen yksi painopiste oli kuntien saaminen tehokkaammin mukaan pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen ja aktivointiin. Käytännössä

tämä tarkoitti sitä, että yli 500 päivää työmarkkinatukea saaneiden passiivisen työttömyysajan tuen rahoittajiksi tulivat valtio ja kunta puoliksi.

Tässä katsauksessa esiteltävän tutkimuksen kohderyhmänä on kunnan osarahoittamaa työmarkkinatukea saavat helsinkiläiset, joita kutsutaan myös ”vaikeasti työllistyviksi” (laki julkisista työvoimapalveluista 1295/2002). Kunta rahoittaa osan vaikeasti työllistyvien työmarkkinatuesta työttömyysturvalain perusteella. Määrittely vaikeasti työllistyväksi jatkuu siihen asti, kun henkilö täyttää työsäoloehdon. Tämän jälkeen henkilö voi palata uudelleen vaikeasti työllistyväksi vasta uuden täyden peruspäivärahauden ja valtion rahoittaman 500 työmarkkinatukipäivän jälkeen.

Katsauksessa esitetään tuloksia rekisteripohjaisesta poikkileikkaustutkimuksesta, jonka kohteena ovat kunnan osarahoittamaa työmarkkinatukea saavat eli vaikeasti työllistyvät helsinkiläiset. Tutkimushankkeen taustalla on Helsingin kaupungin työllistämistoimikunnan aloite selvittää helsinkiläisten vaikeasti työllistyvien työmarkkina-asemaa rekisteritietojen avulla ja käyttää saatuja tuloksia kaupungin työllisyyspolitiikan kehittämistyön tukena. Hanke on raportoitu kokonaisuudessaan Helsingin kaupungin tietokeskuksen sarjassa (Harkko, Lehtikoinen & Ala-Kauhaluoma 2012).

Katsaus keskittyy vaikeasti työllistyvien henkilöiden taustatekijöiden selvittämiseen, erityisesti kohderyhmän osatyökykyisyyden

ja kuntoutukseen osallistumisen näkökulmista. Katsauksen peruskysymys kuuluu: keitä ovat ne henkilöt, jotka kaikista yhteiskunnan toimista huolimatta ovat pitkittyneesti työttömänä? Katsauksen lopuksi pohditaan, onko kohderyhmä lähtökohdiltaan keskeinen osa sosiaalisen kuntoutuksen ”perusjoukkoa”.

Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen kohderyhmän muodostivat helsinkiläiset, jotka saivat kunnan osarahoittamaa työmarkkinatukea lokakuussa 2010. Perusjoukko poimittiin Kelan rekisteritietojen avulla. Aineiston perusjoukon koko oli 5267 henkilöä ja aineisto kerättiin koko perusjoukosta.

Aineisto koostuu Helsingin kaupungin sosiaalitoimen, Kelan, työ- ja elinkeinohallinnon sekä Tilastokeskuksen rekisterien tiedoista: henkilöiden sosiodemografisista taustoista, työllisyys- ja työttömyyshistoriasta, vajaakuntoisuudesta ja pitkäaikaissairastavuudesta sekä toimeentulosta. Aineiston kokoajana toimi Tilastokeskus.

Tilastokeskuksen rekistereistä poimittiin taustatietoja kuten syntymävuosi, sukupuoli, koulutus, äidinkieli sekä vuositietoja pääasiallisesta toiminnasta ajanjaksolta 1990–2010. Pääasiallisella toiminnalla viitataan henkilön työllisyystilanteeseen vuoden viimeisellä viikolla.

Palveluhistoriaa kuvaavat tiedot rajattiin pääosin ajanjaksolle 1.1.2006–31.12.2010. Työnhakuun liittyvinä tietoina olivat työllistämispäätökset ja työvoimakoulutukset, työttömyyden vuosittainen kertymä sekä mahdollinen merkintä vajaakuntoisuudesta. Kelan rekisteristä aineistoon sisällytettiin tietoja etuuksista: kuntoutus- ja eläkehakemukset sekä tietoja pitkäaikaissairauksista (erityiskorvattavat lääkkeet). Helsingin sosiaalitoimen tiedoista oli mukana sosiaalitoimen ja päihdekuntoutuksen asiakkuustietoja.

Aineiston vahvuutena on mahdollisuus tarkastella työttömyyden ja työmarkkina-siirtymiä tukevien palveluiden kokonaisuutta suhteellisen laaja-alaisesti, kun työhallinnon työmarkkinatoimenpiteitä tarkastellaan yh-

dessä Kelan ja sosiaalitoimen asiakkuuksien ja kuntouttavien toimenpiteiden kanssa. Tämä tuo hallinnonalakohtaiseen tarkasteluun verrattuna merkittävää lisäinformaatiota. Lisäksi aineiston avulla on mahdollista tutkia toimenpidehistorioiden sekä henkilöiden vajaakuntoisuuden, pitkäaikaissairastavuuden ja taustatekijöiden yhteyksiä sekä arvioida kohderyhmän toimeentuloa.

Tulokset

Valtakunnallisesti kuntasektori maksoi vuonna 2010 työmarkkinatukea 144 miljoonaa euroa, mistä Helsingin osuus kyseisenä vuonna oli 17 miljoonaa euroa. Koko maassa oli vuonna 2010 yhteensä 70 000 vaikeasti työllistyvää, joista Helsingissä asui kahdeksan tuhatta (Kelasto 2012). Viimeisten vuosien aikana vaikeasti työllistyvien määrät ovat olleet Helsingissä lievästi laskusuunnassa. Osa-rahoitteisesti korvattuja päiviä oli kyseisenä vuonna keskimäärin 159 päivää työtöntä kohden. Aktivointitoimien toteutusta kuvaa tieto, että lokakuussa 2010 kaikista 500 päivää tai yli työmarkkinatukea saaneista henkilöistä 25 prosenttia oli kyseisellä hetkellä aktiivitoimenpiteessä eli väliaikaisesti vaikeasti työllistyvien ryhmän ulkopuolella (emt.).

Helsingin vaikeasti työllistyvistä työttömistä 57 prosenttia oli miehiä. Koko kaupungin 20–65-vuotiaista asukkaista 48 prosenttia oli miehiä (Taulukko 1). Vaikeasti työllistyvät olivat keskimäärin vanhempia kuin kunnan väestö: 14 prosenttia heistä oli alle 35-vuotiaita, kun taas 39 prosenttia helsinkiläisistä työikäisistä oli alle 35-vuotiaita. Vaikeasti työllistyvistä yli 50-vuotiaita oli kymmenen prosenttiyksikköä enemmän kuin koko helsinkiläisten työttömien ryhmässä. Helsingissä asuvat vaikeasti työllistyvät olivat keskimäärin muualla Suomessa asuvia vaikeasti työllistyviä vanhempia. Tämä näkyi erityisesti nuorten vaikeasti työllistyvien matalampana osuutena (ks. Kelasto 2012).

Valtaosalla vaikeasti työllistyvistä helsinkiläisistä (63 %) äidinkieli oli suomi ja 34 prosentilla muu kuin suomi tai ruotsi. Kohderyhmän kotimaan- ja vieraskieliset erottuivat

Taulukko 1. Helsingiläisten 20–64-vuotiaiden ja vaikeasti työllistyvien sosiodemografiset tiedot; lukumäärä (N) ja %-osuus

	Helsingiläiset 20–64-v.		Vaikeasti työllistyvät	
	N	%	N (5267)	%
Sukupuoli *				
Mies	186730	48,0	3023	57,4
Nainen	201987	52,0	2244	42,6
Ikä *				
20–34	153006	39,4	727	13,8
35–49	122050	31,4	2225	42,2
50–64	113661	29,2	2315	44,0
Äidinkieli *				
Suomi	322928	82,7	3331	63,2
Ruotsi	20212	5,2	153	2,9
Muu	47220	12,1	1783	33,9
Koulutusaste **				
Korkeintaan perusaste	117 609	28,0	2156	40,9
Keskiaste, yo	149 882	35,7	2020	38,4
Korkea-aste	151855	36,2	1091	20,7

* Helsingin 20–64-vuotias väestö 2010. Lähde: Aluesarjat (2012)

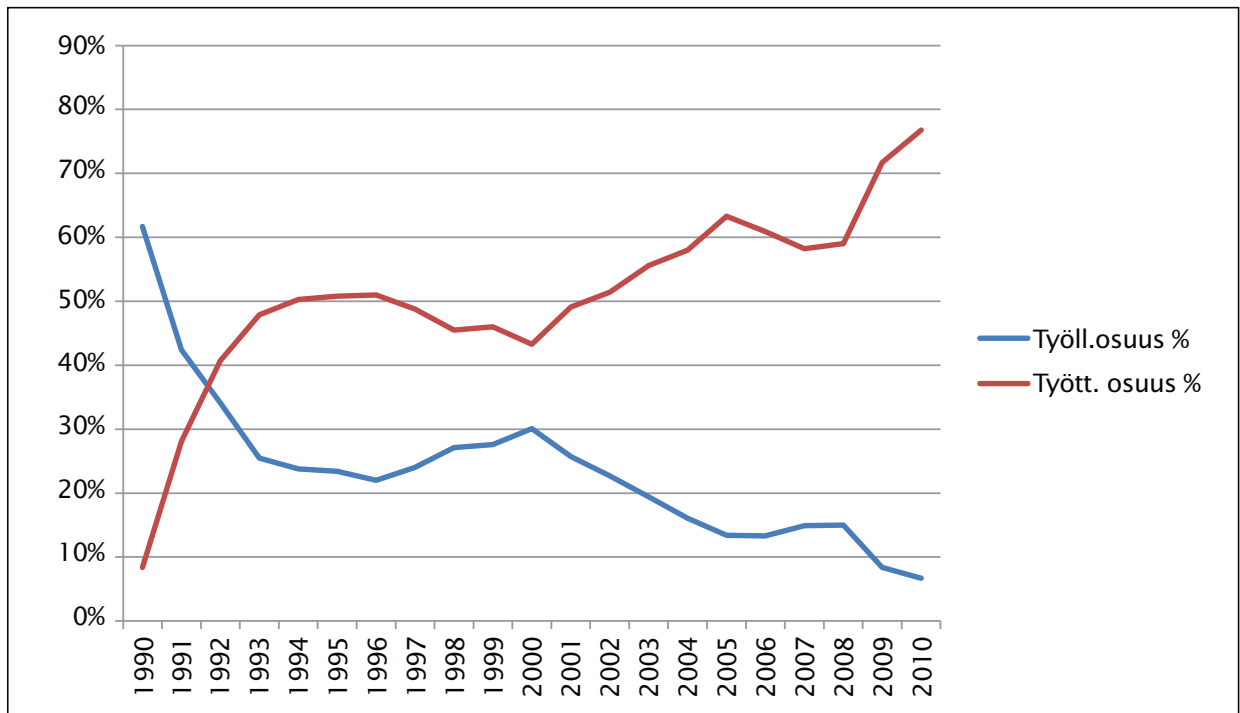
** Helsingin 15–64-vuotias väestö 2010 Lähde: Aluesarjat (2012)

toisistaan selkeästi sukupuolen mukaan: kotimaankielisistä 38 prosenttia oli naisia, kun vieraskielisistä 52 prosenttia oli naisia. Kotimaankieliset olivat myös vieraskielisiä vanhempia. Kotimaankielisistä 20 prosentilla oli tieto alaikäisistä lapsista ja vieraskielisistä 54 prosentilla.

Kuviossa 1 on esitetty vuosien 1990–2010 työllisten ja työttömien osuudet niistä vaikeasti työllistyvistä, joilla on tieto pääasiallisesta toiminnasta kyseisenä vuonna ja jotka olivat kyseisenä vuonna työikäisiä. Kuvio havainnollistaa työllisten osuuden laskua yli 60 prosentista alle 10 prosenttiin vuosien 1990 ja 2010 välillä. Vastaavasti näkyy työttömien osuuden kasvu alle 10 prosentista yli 75 prosenttiin. Lähes kaikista kotimaankielisistä oli tieto pääasiallisesta toiminnasta vuodesta 1990 alkaen. Vieraskielisten ryhmä näyttäisi koostuvan pääosin vuoden 1990 jälkeen maahan muuttaneista. Vain viidellä prosentilla vieraskielisistä oli tieto pääasiallisesta toi-

minnasta vuonna 1990. Tieto pääasiallisesta toiminnasta oli 45 prosentilla vuonna 1995, 71 prosentilla vuonna 2000 ja 95 prosentilla vuonna 2005.

Työttömyyden pitkittymistä tarkasteltiin myös luokittelemalla tietoa pääasiallisesta toiminnasta. Henkilöiksi, joiden työttömyys on pitkittynyt, määriteltiin ne työnhakijat, joilla oli työttömyys pääasiallisena toimintana vähintään kolmena vuotena vuosina 2005–2009. Kyseinen ryhmä muodosti kaksi kolmannesta kohdejoukosta (67 %). Sosiodemografiset muuttujat olivat suhteellisen voimakkaasti yhteydessä työttömyyden pitkittymiseen (Kuvio 2). Iäkkäämmillä henkilöillä oli nuorempia useammin pitkittynyttä työttömyyttä ja miehillä naisia useammin. Vieraskielisillä oli kotimaankielisiä harvemmin pitkittyneen työttömyyden historiaa. Keskiasteen tai korkeamman tutkinnon suorittaneilla oli korkeintaan perusasteen suorittaneisiin verrattuna harvemmin pitkittynyttä työttömyyttä.

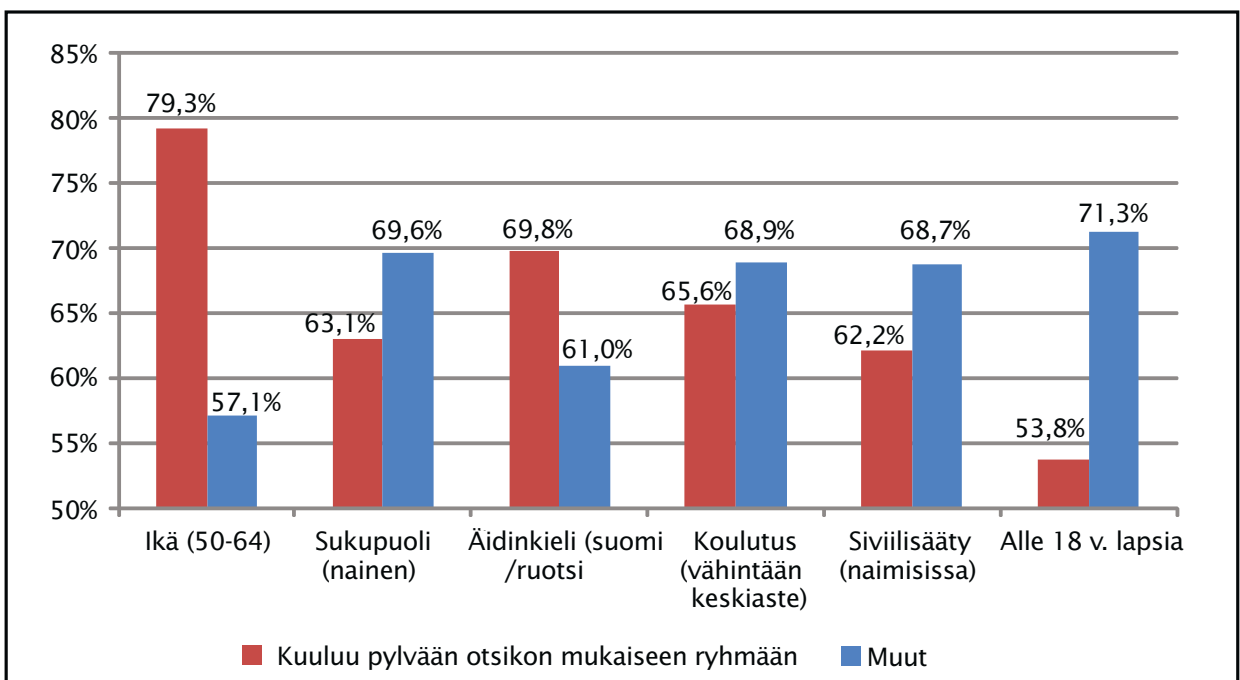

Kuvio 1. Kunnan osarahoittamaa työmarkkinatukea lokakuussa 2010 saaneiden työllisten ja työttömien osuudet vuosina 1990–2010; %-osuus

Myös perheasema vaikutti: avio- tai avoliitto suhteessa naimattomiin sekä alle 18-vuotiaat lapset suhteessa niihin, joilla ei ollut lapsia, toimi työttömyyden pitkittymistä ehkäisevänä tekijänä.

Taulukossa 2 kuvataan vajaakuntoisuuteen

ja terveyteen liittyviä rekisteritietoja. Laissa julkisesta työvoimapalvelusta vajaakuntoisella työnhakijalla tarkoitetaan henkilöasiakasta, jonka mahdollisuudet saada sopivaa työtä, säilyttää työ tai edetä työssä ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun

Kuvio 2. Vuosina 2005–2009 työttömänä vähintään kolmena vuonna olleiden %-osuudet työttömyyden pitkittymistä ennustavien tekijöiden luokittelujen mukaan

Taulukko 2. Vajaakuntoisuus ja muita terveyteen liittyviä rekisteritietoja; eri tekijöiden esiintyvyyden mukaan. %-osuus.

	20–34	35–49	50–64	Yhteensä
Vajaakuntoisuus	14,9	23,5	28,5	24,5
Sairauslomalta työnhakuun 2009–2010	3,7	4,4	3,0	3,7
Päihdekuntoutuksen asiakkuus	10,5	9,6	10,3	10,0
Eryityskorvattavat lääkkeet*	10,5	13,6	21,3	16,6
Vähintään yksi indikaattori	32,2	38,8	47,9	41,9

*) ilman sisäeritystautien korvaushoitoja, joista yleisin on kilpirauhasen vajaatoiminta.

vamman, sairauden tai vajavuuden takia. Vajaakuntoisuudella on lainsäädännöllistä vaikutusta muun muassa työeläkevakuutuksen työnantajakustannuksiin, joita ei näiden henkilöiden osalta tule työnantajille. Vajaakuntoiseksi työnhakijaksi oli lokakuussa 2010 merkitty neljännes (24 %) vaikeasti työllistyvistä helsinkiläisistä. Vajaakuntoisuutta oli vaikeasti työllistyvillä keskimäärin enemmän kuin koko työnhakijoiden ryhmällä. Vuonna 2008 Suomessa oli tilastojen mukaan 11 prosenttia vajaakuntoisia työnhakijoita (Vedenkannas ym. 2011).

Toisen tavan arvioida henkilön osatyökykyisyyttä tarjoaa tieto työnhaun alkamista edeltäneistä sairauslomista. Sairauslomat muodostavat keskeisen reitin työttömyydestä

työvoiman ulkopuolelle. Sairauslomalta työnhakijaksi oli vuosien 2009–2010 aikana paltannut neljä prosenttia vaikeasti työllistyvistä helsinkiläisistä. Sairauslomakausista oli tässä tutkimuksessa tietoa ainoastaan työnhaun alkamista edeltävistä sairauslomista.

Vuosina 2008–2010 oli päihdekuntoutuksen asiakkaana ollut 10 prosenttia tutkimuksen kohdejoukosta. Päihdehuollon laitoshoidon tai palveluasumispalveluita oli noin 4,5 prosentilla kohdejoukosta. Pitkä työttömyyshistoria ei ollut yhteydessä päihdekuntoutukseen osallistumiseen. Vuonna 2010 päihdekuntoutuksen asiakkaiden työllisyys – kun työllisyyttä tarkastellaan rekisterimerkintöjen avulla tuntematta työsuhteen kestoa tai tyyppiä – ei poikennut muun kohdejoukon työllisyydestä.

Taulukosta 3 huomataan että vaikeasti työllistyvistä helsinkiläisistä kuusi prosenttia oli hakenut kuntoutusta ajanjaksolla 2006–2010. Annetuista kuntoutuspäätöksistä 53 prosenttia oli myönteisiä. Myönteisistä kuntoutuspäätöksistä 36 prosenttia kohdistui ammatilliseen kuntoutukseen ja 63 prosenttia oli eri sairausryhmille kohdennettua harkinnan varaista kuntoutusta. Myönteisistä päätöksistä 41 prosenttia koski sopeutumisvalmennuksia, 16 prosenttia psykoterapioita ja 13 prosenttia työkokeiluja tai -valmennuksia. Kuntoutushakemukset ja myönteiset kuntoutuspäätökset olivat hieman yleisempiä niillä henkilöillä, joilla oli vähintään yksi merkintä työvoiman ulkopuolisuudesta vuosina 2006–2010. Vähintään yhtenä vuotena työvoiman ulkopuolella olleista kuntoutukseen oli hakenut kahdeksan

Taulukko 3. Kuntoutuspäätöksen saaneet ja myönteisten päätösten etuuden perusteet; lukumäärä (N) ja %-osuus

	N	%
Kuntoutuspäätöksen tyyppi		
Hylkäys	176	3,3
Myöntö	202	3,8
Yhteensä	324	6,2
Myönteiset päätökset: etuuden peruste		
Ammatillinen kuntoutus	75	1,4
Harkinnanvarainen kuntoutus	145	2,8
Yhteensä	202	3,8
N	5267	100

prosenttia (muut = 4 %) ja myönteisen kuntoutuspäätöksen oli saanut viisi prosenttia niistä, joilla oli vähintään yhtenä vuotena työvoiman ulkopuolisuutta (muut = 3 %).

Kelan työkyvyttömyyseläkettä oli hakenut vuosien 2005–2010 välisenä aikana kahdeksan prosenttia vaikeasti työllistyvistä. Eläkehakemuksia oli siis kuntoutushakemuksia yleisemmin. Valtaosa päätöksistä oli hylkääviä: kaksi prosenttia kohdejoukosta oli saanut myöntäviä eläkepäätöksiä. Valtaosa myönteisistä päätöksistä kohdistui kuntoutustukeen, joita oli naisilla (2,3 %) miehiä (1,4 %) selvästi useammin. Neljänneksellä (23 %) vajaakuntoisista työnhakijoista oli eläkehakemuksia (vrt. muut 3 %).

Tutkimuksen yhteenveto

Katsauksessa tarkasteltiin eri rekisteritietojen avulla vaikeasti työllistyvien helsinkiläisten taustatekijöitä, erityisesti osatyökykyisyyden ja kuntoutukseen osallistumisen näkökulmista. Koko maassa oli vuonna 2010 yhteensä 70 000 vaikeasti työllistyvää, joista Helsingissä asui kahdeksan tuhatta.

Vaikeasti työllistyvien helsinkiläisten tilannetta kuvaavan tutkimuksen (ks. tarkemmin Harkko, Lehikoinen & Ala-Kauhaluoma 2012) tulosten perusteella vaikeasti työllistyvät voidaan ryhmitellä työmarkkinoille kiinnittymisen näkökulmasta seuraavalla tavalla:

- **Työmarkkinoiden liepeillä olevat.** Tähän ryhmään kuuluvat ne, joilla oli ollut väliaikaisia tai muita työsuhteita avoimilla työmarkkinoilla. Ryhmään kuuluvat esimerkiksi henkilöt (31%), joilla oli jokin rekisteritietomerkinä työssäolosta vuosina 2009–2010 tai joiden työttömyyskausi oli keskimääräistä lyhyempi. Työllisinä oli keskimääräistä useammin nuoria, vieraskielisiä sekä henkilöitä, joilla oli viimeaikaisista työllisyshistoriaa. Lisäksi työllisinä oli keskimääräistä useammin työvoimatoimenpiteisiin osallistuneita ja ei-vajaakuntoisia. Toimenpiteet kohdentuivat vaikeasti työllistyvien ryhmän sisällä keskimääräistä useammin juuri työmarkkinoiden liepeillä oleviin.

- **Työmarkkinoiden ulkopuoliset.** Vaikeasti työllistyvistä 42 prosentilla tuorein työllisyystietomerkinä oli vähintään viiden vuoden takaa ja työttömyys oli kestänyt vähintään viisi vuotta. Niistä, joilla ei ollut lainkaan työssäoloa edeltäneen viiden vuoden aikana, yhdelläkään ei ollut työllisyystietomerkinä vuonna 2010. Läkkäämät henkilöt olivat olleet nuorempia useammin pitkään työttömänä. Pitkittyneeseen työttömyyteen oli iän lisäksi yhteydessä sukupuoli (miehet), kotimaankielisyys, matala koulutus, siviilisääty (naimaton tai eronnut) sekä merkinä vajaakuntoisuudesta.

Ovatko vaikeasti työllistyvät sosiaalisen kuntoutuksen ”perusjoukkoa”?

Vaikeasti työllistyvien voidaan katsoa ylipääntään muodostavan kuntoutuksen keskeisen kohderyhmän - ei siis vain sosiaalisen kuntoutuksen osalta. Yksittäisen vaikeasti työllistyvän henkilön prosessiin tulisi tarpeen mukaan ja tapauskohtaisin painotuksin sisältyä elementtejä kaikista kuntoutuksen osa-alueista. Lähtökohdiltaan vaikeasti työllistyvien kuntoutustarpeet sijoittuvat kuitenkin ammatillisen ja sosiaalisen kuntoutuksen välimaastoon. Koska kohdejoukkoa kuvaa pitkittynyt työttömyys ja pienituloisuus, on ensisijaista huomioida marginalisaation ja sosiaalisen syrjäytymisen kysymykset.

Katsauksessa osoitettiin, ettei pitkä työttömyyshistoria ollut yhteydessä päihdekuntoutukseen osallistumiseen. Tulos on tärkeä, koska sellaisia työ- ja toimintakyvyn rajoitteita, jotka eivät täytä lääketieteellistä tunnusmerkistöä tai jotka jäävät muutoin havaitsematta, pidetään vaikeasti työllistyvillä suhteellisen yleisinä. Esimerkiksi mielenterveyteen liittyvät ongelmat on nostettu esille piilevinä: työ- ja elinkeinotoimiston työntekijät ovat huomanneet, että asiakkailla on vaikeuksia ongelmien esille tuomisessa ja tätä käsitystä tukevat myös työttömien terveystarkastuksiin liittyvät kokemukset (Terävä ym. 2011; Karjalainen & Kerätär 2010).

Työmarkkinoiden ulkopuolella oleville ryhmille ei työelämä ole aina realistinen ja välitön tavoite. Siksi on edelleen kehitettävä keinoja, jotka tukevat yksilön sosiaalista osallisuutta, jotta yksilö ei syrjäytyisi täysin yhteiskunnasta. Tältä osin tavoitteita ovat muun muassa mukanaolon sekä elämänhallinnan edistäminen, sosiaalisten verkostojen vahvistaminen, hyvinvointia edistävien elämäntapojen sekä vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen. Tämänkaltaisen sosiaalinen ulottuvuus onkin vahvistunut kuntoutuksessa erityisesti 1990-luvun lamavuosista lähtien.

Tässä työssä on järjestöillä ja muilla kolmannen sektorin toimijoilla ollut erittäin ratkaiseva rooli. Saarisen ym. (2012) selvityksen mukaan Suomessa on parhaimmillaankin vähintään 300 kolmannen sektorin toimipaikkaa, jotka toteuttavat työikäisten kuntoutustoimintoja. Toiminnoista valta-osa sijoittuu juuri sosiaalisen ja ammatillisen kuntoutuksen kentille. Kysymys kuuluukin, osaako julkinen sektori hyödyntää tätä potentiaalia riittävästi - ja onko sektoreitten välinen yhteistyö saumatonta?

Myös työmarkkinoiden liepeillä olevien palveluihin tulee kiinnittää huomiota. Tarvitaan siis avoimille työmarkkinoille suuntaavia palveluja, erilaisia välityömarkkinaratkaisuja sekä työkyvyttömyyttä ehkäiseviä ja sosiaalista osallisuutta tukevia palveluita. Keskeinen kehittämistoiminnan periaate onkin edellä mainittujen palvelustrategioiden ja palveluista käytettävän terminologian selkeämpi eriyttäminen. Terminologian ja palveluiden tulisi nykyistä johdonmukaisemmin vastata toisiaan ja palveluiden ja palveluketjujen rakentua asiakkaiden tarpeista käsin. Tätä kautta palvelut ja niiden toiminnalliset tavoitteet jäsentyvät entistä konkreettisemmin sekä niitä käyttäville että niistä vastaaville.

YTM Jaakko Harkko, tutkija, Kuntoutussäätiö

VTT Mika Ala-Kauhaluoma, tutkimus- ja kehittämisspäällikkö, Kuntoutussäätiö

FM Tuula Lehtinen, erikoissuunnittelija, Kuntoutussäätiö

Lähteet

- Aho, S. & Koponen, H. (2008). Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kohdistaminen. Työttömänä olleiden pitkän aikavälin seurantaan perustuva tutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 24/2008.
- Harkko, J., Lehtinen, T. & Ala-Kauhaluoma M. (2012). Vaikeasti työllistyvät helsinkiläiset. Rekisteritutkimus kunnan osarahoittamaa työmarkkinatukea saaneista helsinkiläisistä. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2012:4.
- Karjalainen, V. (2011). Työttömien ammatillisen kuntoutuksen kysymys. Teoksessa A. Järviskoski, J. Lindh & A. Suikkanen (toim.) Kuntoutus muutoksessa. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi. ss. 89–01.
- Karjalainen, V. & Kerätär, R. (2010). Pitkäaikaistyöttömillä on runsaasti hoitamattomia mielenterveyshäiriöitä. Suomen Lääkärilehti 65 (45). ss. 3683–3690.
- Terävä, E., Virtanen, P., Uusikylä, P. & Köppä, L. (2011). Vaikeasti työllistyvien tilannetta ja palveluita selvittävä tutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 23/2011.
- Saarinen, T., Henriksson, M. & Ala-Kauhaluoma, M. (2012). Kuntoutus ja kolmas sektori. Selvitys järjestöjen, yhdistysten ja säätiöiden työikäisille kohdennetuista kuntoutustoiminnoista. Kuntoutus 3/2012. ss.21–28.
- Vedenkannas, E., Koskela, T., Tuusa, M., Jalava, J., Harju, H., Särkelä, M. & Notkola, V. (2011). Vajaakuntainen TE-toimiston asiakkaana. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 31/2011.

Elektroniset lähteet

- Aluesarjat (2012). Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta ja Tilastokeskus. Viitattu 1.6.2012. [www.aluesarjat.fi]
- Kelasto (2012). Työmarkkinatukiseuranta: Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki. Viitattu 1.6.2012. [http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT089AL]

Säädöskokoelma

Laki julkisista työvoimapalveluista 1295/2002